

MEDBORGARGRANSKNING AV GNESTA KOMMUNS FÖRÄNDRADE AVGIFTER/TAXOR FÖR VA

Fort men fel i konstruktionen av ny taxa

Sammanfattning

När Gnesta kommun ändrar i avgifter ignorerar den lagkrav. Anläggning för att omhänderta dagvatten kräver en teknisk och naturvetenskaplig grund. Det kravet ska rimligen också ställas när brukaravgifter fastställs. Tvärtom framstår avgifter i nuvarande taxa som felaktiga, olämpliga, orättvisa och följer då inte lagens krav på allmänna VA-anläggningar. Vissa fastighetsägare överdebiteras 3,7 gånger för Dagvattens fastighet och sedan upprepas felet när Dagvatten gata tas ut av abonnenter. På samma sätt saknas samband mellan en bostads- eller lokal yta och användningen av dricksvatten och avlopp. Det har rapporterats i media hur skevt avgiftsuttaget slår mot privatpersoner och företag. Därför har föreningen Laxnegården granskat kommunens hantering och överlämnar granskningen till kommunens revisorer.

Föreningen Laxnegården
laxnegarden@gmail.com

Innehållsförteckning

Medborgargranskning av Gnesta kommun som en arbetsgrupp startad av Föreningen

Laxnegården genomfört om oskäligen VA-taxor.....	2
Underlag för arbetsgruppens granskning.....	2
Begrepp	2
Mötet med tjänstemän.....	4
Kommunens informationsplikt uppfylls inte	4
Verksamhetsområden.....	4
Avvikelse i dagvattenhantering och avgiftsreduktion.....	5
Dagvattenavgift för fastigheter	6
Naturvetenskaplig/teknisk modell för beräkning av dagvattenbelastning från fastigheter ...	8
Dagvattenavgift för gata.....	11
Källor till dagvatten som tränger in i avloppsledningar	13
Rapporten från SVU om undersökta taxor i förhållande till lagstiftning.....	14
Förslag i SVU-rapporten på att utveckla VA-taxan så att den stödjer hållbar dagvattenhantering.....	16
Fasta avgifter.....	16
Bristande logik när avgifter rättfärdigas	17
Upphovet till en förändrad taxekonstruktion för dagvatten.....	19
Bostadsenhetsavgiften.....	20
Underhållsbehov för VA eftersatt i decennier	21
Att behandla dagvatten som en resurs.....	22
Sammanfattning.....	23

Medborgargranskning av Gnesta kommun som en arbetsgrupp startad av Föreningen Laxnegården genomfört om oskäliga VA-taxor.

Genom Föreningen Laxnegården bildades en arbetsgrupp som ingående granskade de nya VA-taxorna i Gnesta som trädde i kraft per 1 juli, 2023. Arbetsgruppen inventerade även okulärt hur dagvatten sköttes i diken respektive ledningar. Det resulterade i en presentation för politiker 2 oktober, 2023 på Laxnegården. På uppmaning av kommunalråden som deltog på mötet emotsåg de sedan frågor från arbetsgruppen till VA-enhetens tjänstemän. Ett antal frågor ställde också arbetsgruppen till kommunfullmäktige hösten 2023. Ny ledning för VA-enheten har svarat på frågor, men där vissa fortfarande är otillräckligt besvarade från arbetsgruppens synvinkel.

Trots att det måste stått klart för kommunalråden att de inte följt lagen vid mötet i oktober, kan arbetsgruppen ännu inte påstå att någon förbättring skett trots att det utlovats. Tvärtom antyder vissa påståenden från tjänstemän att det kan bli än mindre följsamhet till lag, men den frågan bör klargöras av Gnesta Kommun och kommunfullmäktige. Vår förhoppning är att en oberoende granskning av revisorer sker.

Underlag för arbetsgruppens granskning

Statens Offentliga Utredningar (SOU) 2018:34 – Vägar till hållbara vattentjänster

Analys av dagvattenproblematiken – Naturvårdsverket 2017 (Dnr 08972-16)

Lag om Allmänna Vattentjänster (LAV) – SFS 2006:412 och dess förarbeten i Prop. 2005/06:78. Notera: ibland omnämns LAV som Vattentjänstlagen.

Naturvårdsverkets författningssamling NFS 2022:6

Svenskt Vatten Utveckling i rapport SVU 2017:17 *Regnpengen* (en teknisk/naturvetenskaplig/juridisk rapport)

Svenskt Vatten – Taxeförslag för VA i publikation P120 samt den äldre publikationen P96

Rättsfall från Statens VA-nämnd och senare fall genom att VA-frågor integrerades i Mark och Miljödomstolar

Vattentjänstlagen – En handbok (2016)

Begrepp

Verksamhetsområden – De geografiska områden i en kommun eller kommundelar där kommunen tillhandahåller VA-tjänster. I Gnestas fall finns fyra verksamhetsområden, i dess tätorter samt Laxne.

Spillvatten – i dagligt tal avlopp som i sin tur består av *gråvatten* (diskmaskin, dusch etc.) och *svartvatten* (från toaletter).

Avloppsvatten har med Naturvårdsverkets nya definition 2017 kommit att omfatta dagvatten, dräneringsvatten och spillvatten. Behovet av rening av avloppsvatten är därför högst olika.

Tomtyta – används här synonymt med en fastighets yta vilket är utgångspunkten i Gnesta kommuns VA-taxa för dagvatten.

Anläggningsavgifter – behandlas bara i korthet när det är relevant för den felaktiga kopplingen till brukaravgifter

Förändringar av vilka poster som debiteras VA-abonnenter i korthet

Fast avgift i taxa före 2023-07-01 avsåg dricksvatten, spillvatten (avlopp enligt äldre definition) och dagvatten.

Fast avgift from 2023-07-01 avser bara **dricksvatten** och **spillvatten** då dagvatten brutits ut (se nedan).

Fast grundavgift är en förändrad benämning på den tidigare *fasta avgiften* från 2023-07-01 i fakturor till abonnenter

Bostadsenhetsavgift är en nyttillkommen fast avgift som avser **dricksvatten** och **spillvatten** och bygger enligt Gnesta kommuns uppgifter på ett taxeförslag i Svenskt Vattens publikation P120. Enligt Svenskt Vatten gör det inte någon ändring i sak i förhållande till den tidigare lägenhetsavgiften i föregångaren taxa P96 (se nedan). Det stämmer inte i praktiken med Gnesta kommuns tillämpning. I och med att den tidigare fasta (grund-) avgiften fortfarande finns kvar är det numera två fasta avgifter som avser samma två tjänster i Gnesta kommun.

Lägenhetsavgiften är oklart för arbetsgruppen om Gnesta tillämpat före 2023-07-01. Den har ett ursprung i förslag från Svenskt Vatten i den äldre taxekonstruktionen P96. Motivet då var att **det skulle bli rättvisare** att lägga till en ny fast lägenhetsavgift för flerbostadshus. En förklaring är att flerbostadshus hade fördelen att fördela den ursprungliga fasta avgiften som fakturerades per fastighet på många hushåll, medan det inte var möjligt för enbostadshus som bar hela fasta kostnaden själv. Med den nya lägenhetsavgiften skulle hushållen i flerbostadshus som nyttjar en vattentjänst också betala en fast lägenhetsavgift per hushåll.

Dagvattenavgift som ingick i fasta avgiften före 2023-07-01 specificerades inte av Gnesta på fakturor till abonnenter då den var en del av fasta avgiften. Efter 2023-07-01 har dagvattenavgift brutits ut och delats upp i två olika avgifter vid fakturering till abonnenter:

Dagvatten fastighet (Df) och Dagvatten gata (Dg)

Avgifter tas sedan 2023-07-01 ut specificerat på faktura av abonnenter som har fastigheter (Df) inom verksamhetsområden och av det som kallas Dagvatten gata (Dg). Det tillkommer förutom gator inom en kommun uttag av dagvattenavgifter för allmän platsmark, exempelvis parker och torg – även kallat Allmän Platshållare (APH). Om det är en fråga om kommunal

skötsel av kommundemensam mark ska en avgift därför även tas ut av kommunen (konstruktionen i det fallet kan vara s.k. skattetillskott om det inte sker en fakturering från VA-enheten gentemot APH). Den avgiften bekostas av skattemedel.

Avgifterna för dagvatten har tidigare funnits som en del av den fasta avgiften vilket inte redovisats på fakturan till abonnenter. För villkor hur VA-verksamheten sköts finns Allmänna Bestämmelser för VA-tjänster (ABVA) som revideras genom beslut av kommunfullmäktige från tid till annan. Själva taxekonstruktionen kan, men måste inte, vara en del av ABVA och upprättas av vissa kommuner i ett separat dokument.

Mötet med tjänstemän

Arbetsgruppen för VA-taxor hade ett möte 27 februari 2024 med den nya VA-chefen (numera f.d. VA-chefen och därefter samhällsbyggnadschef) och den nya samhällsbyggnadschefen (f.d. kanslichefen, numera f.d. samhällsbyggnadschefen). Arbetsgruppen i föreningen konstaterar att det både finns skiljelinjer och viss begränsad samsyn mellan vad arbetsgruppen funnit och vad tjänstemän anser att det ska vara.

Kommunens informationsplikt uppfylls inte

För det första måste samtliga VA-an slutna aviseras i god tid om avgiftsökningar och det ska redovisas per VA-tjänst¹. För att få den informationen måste invånare idag skapa en prenumeration på "rätt" prenumerationstjänst via kommunens hemsida för att få länkar med epost om nyheter där taxan aviseras. För det andra har inte samtliga abonnenter smartmobil eller dator och har då inte fått någon avisering om den höjda VA-taxa förrän den kommer med fakturan.

Den höjda renhållningstaxan aviserades däremot korrekt per brev och är därför något att ta efter för VA-förvaltningen. Den frågan har nu också tjänstemän tagit med sig för att förbättra i informationen från verksamheten till abonnenter. Det är i det fallet lämpligt med skriftlig information om ändringar och hänvisningar till hur abonnenter kan få tillgång till mer detaljerad information om taxor och avgifter.

Verksamhetsområden

Gnestas tre tätorter samt Laxne (som inte utgör en tätort) finns angivna på kommunens kartor där det finns VA-tjänster, s.k. verksamhetsområden². Det finns då tjänsterna dricksvatten, spillvatten (traditionellt avlopp) och dagvatten inom delar av respektive verksamhetsområde. Tjänstemännens inställning på möte och i skriftliga svar är att samtliga VA-tjänster gäller inom det uppritade verksamhetsområdet för Laxne och att det ska fastighetsägare betala för.

Utgångspunkten för kommunens tjänstemän är i det fallet att kartan är rätt, inte verkligheten, men läser man nuvarande texten på kommunens hemsida om

---

¹ Se fall i Statens VA-nämnd 2014-12-15, BVa 111

² [Verksamhetsområden - Gnesta kommun](#)

verksamhetsområden framkommer där hur kommunen gör idag. Inom Laxne verksamhetsområde finns flera avvikelser i VA-tjänster inom verksamhetsområdet som föreningens arbetsgrupp identifierat. Det är sannolikt på liknande sätt inom de andra tre verksamhetsområdena i Gnesta kommun.

Ett exempel är en fastighet i Laxne inom det inritade verksamhetsområdet (kartan) med egen brunn för dricksvatten. Den fastighetsägare betalar för närvarande helt riktigt ingen avgift för dricksvatten per kubikmeter som Laxne vattenreningsverk tillhandahåller. Inte heller betalar den fastighetsägaren fast avgift för dricksvatten eftersom fastighetsägaren/ abonnenten inte nyttjar den särskilda VA-tjänsten. Det är därför i överensstämmelse med lag om allmänna vattentjänster. Med VA-chefens uttalande uppfattar arbetsgruppen att det inte längre skulle gälla och kartan övertrumfar verkligheten. Samtliga fastighetsägare eller abonnenter inom verksamhetsområdet skulle då betala för samtliga tre vattentjänster oavsett om de nyttjas eller inte – i så fall skulle det vara i strid med gällande lag och rättstillämpning i domstol.

I den statliga utredningen Vägar till hållbara vattentjänster³ framkommer att det inte enbart räcker med att det är en fastighet som ligger inom ett verksamhetsområde, men att det ska finnas en anläggning i funktion för dem. *Vår kommentar:* Det betyder också att kommunen som huvudman ska tillhandahålla den tjänsten vilket inte är fallet exempelvis utmed väg 223 i Laxne där Trafikverket är väghållare. Trafikverket tar hand om dagvatten längs väg 223 inom Laxne bebyggelse genom gatubrunnar och har sedan dragit en ledning ut till Klämningen. Det betyder att det inte är en kommunal VA-tjänst, som trots det felaktigt faktureras andra fastighetsägare som inte har någon annan anslutning till väg än länsvägen 223.

Arbetsgruppen uppmanar kommunen att inte ha generella verksamhetsområden, utan att ha separata kartor över verksamhetsområden per VA-tjänst.

Avvikelse i dagvattenhantering och avgiftsreduktion

En annan avvikelse är att flera äldre fastigheter inte har någon avledning av dagvatten genom anslutning till vare sig ledning eller dike. Exempelvis Laxnegården som byggdes 1877 (f.d. skolbyggnad). Fastigheten byggdes på en sandås och klarar av att hantera dagvatten inom egna fastigheten. Den fick trots det avgifter för dagvatten på fastigheten trots att den inte har dagvattenanslutning. Inte heller Ytterbyvägen som leder till Laxnegården och ett par fastigheter längs vägen har någon kommunal hantering av dagvatten. Det finns därför flera privata fastigheter som är i samma situation som Laxnegården.

Nu anser Gnestas VA-verksamhet felaktigt i omvänd ordning att det fastighetsägarna som ska visa att de inte nyttjar dagvattentjänsten. De av kommunen uttryckta kraven på en fastighetsägare för att få en reducerad dagvattentaxa för en fastighet är mycket högt ställda. Ritningar, bilder på dagvattenhantering som kan ligga under jord, mm. Dessa kan ha upprättats lång tid tillbaka och fastigheterna kan under tiden ha bytt ägare flera gånger. En förhoppning är att tillämpningen blir generös. I slutändan är ändå konstruktionen med hög

---

³ SOU 2018:34, sid 138

dagvattenavgift och upp till 90% reduktion oskälig. Konstruktionen av taxan bör därför rivas upp och ersättas av en annan taxekonstruktion.

De uttryckta kraven för reduktion blir ett krav som överförs på enskilda fastighetsägare att bevisa, trots att fastighetsägarna i Laxne sommaren 2023 tillät att entreprenören Rensman AB på kommunens uppdrag fick tillträde till fastigheterna. Syftet var kontrollera vilka fastigheter som var anslutna till dagvattenledning och att finna "felaktiga kopplingar". Kommunens tjänstemän nekar sedan att lämna ut uppgifter när fastighetsägare begärt att få ta del av rapporten från Rensman AB som beskriver resultatet för egen fastighet. Kommunen bryter då mot offentlighetsprincipen och ska åtminstone hänvisa till vilken lagparagraf de då tillämpar vid ett nekande. Det är för att göra avslaget på begäran överklagningsbar.

Ska invånare behöva överklaga för att få ut information som kommunen har om respektive ägares egen fastighet? Det är i avsaknad av den transparens som lagen kräver för det allmännas VA-tjänster. Föreningar som driver gemensamhetsanläggningar för VA har större transparens än kommunen.

Det finns fastighetsägare i Laxne som har ansökt och fått godkänt reducerad dagvattentaxa och då även hänvisat till att Rensman AB varit på fastigheten. De har då i vissa fall fått bekräftelse att Rensman AB:s undersökning visade att det inte fanns någon anslutning. Uppgifterna fanns därför redan på Gnesta kommuns VA-enhet, trots att fastighetsägare förvägras ta del av den skriftliga rapporten som berör deras egen fastighet.

Dagvattenavgift för fastigheter

Ovan nämnda avgift för dagvatten (fastighet, av kommunen betecknad *Df*) är bara en av flera förändrade avgifter kommunen infört för dagvatten. De nu två avgiftsslagen för dagvatten fanns tidigare inkluderad som en avgift i den fasta avgiften för VA. Det var då en enhetsavgift, en och samma för samtliga anslutna inom samtliga verksamhetsområden som inte synliggjordes på fakturan till abonnenter. En annan tillkommande fast avgift är bostadenhetsavgift respektive lokalenhetsavgift för lokaler som inte är bostäder. Den återkommer vi till längre ned.

I sin nya taxekonstruktion i Gnesta har kommunen fört in i taxan *Dagvatten fastighet* och den har kommunen grundat på tomtyta. Naturvetenskapligt har det då skett en sammanblandning mellan dagvatten som uppkommer på hårdgjorda ytor, som eventuellt leds till diken och dagvattenledningar, och markvatten som bildas på grönytor. Abonnenter har uppfattat det med rätta som skatt på nederbörd när vatten i normalfallet infiltreras i gräsmattor/terräng och att viss avdunstning sker genom växtlighet. Skatt istället för avgift för att kommunen i normalfallet inte tillhandahåller en tjänst för att göra något åt markvatten (se även nedan Naturvårdsverket syn på dagvatten och markvatten även som resurs). Den nya taxekonstruktionen är inte heller prövad rättsligt och det är märkligt om invånare ska behöva pröva oskäliga taxekonstruktioner av avgifter i domstol.

I rapporten SVU 2017:17 *Regnpengen* framkommer att **ingen dagvattenavgift** ska utgå för grönytor och skogstomter.

*"Mot bakgrund av ovanstående är det svårt att se att det finns ett behov att bortleda vatten för att skydda människors hälsa eller miljön i de fall när allt dag och dränvatten som uppkommer på en viss fastighet kan omhändertas inom den egna fastigheten på ett sådant sätt att det vatten som rinner av från fastigheten och in på grannens fastighet i allt väsentligt liknar ett naturligt vattenflöde vad gäller såväl kvalitet, kvantitet som flödesbild (toppar och dalar)."*⁴

Jämför arbetsgruppen Gnesta kommun med taxekonstruktioner i andra kommuner finns goda exempel på mer rimliga taxekonstruktioner. Vissa kommuner har fortfarande enbart en fast avgift för dagvatten liksom tidigare.

Det gäller också Gnesta fram till den nya VA-taxan per 1 juli 2023. Därmed var den dessförinnan gällande taxan **inte** konstruerad för att använda tomtyta som utgångspunkt för bostadsfastigheter, inte heller i Svenskt Vattens föregående taxekonstruktion kallad P96. Nyheten i andra kommuner att dagvattenavgifter brutits ut från andra fasta avgifter och redovisas separat, men fortfarande är en enhetlig taxa oberoende av storlek på tomten i sin helhet. Det är ökade krav på transparens i redovisningen av VA-verksamhetens intäkter och kostnader per vattentjänst, samt att avgiften inte ska betalas av abonnenter som inte nyttjar en viss tjänst, trots att de finns inom ett verksamhetsområde.

Ett alternativ är dagvattenavgift grundad på en fastighets storlek på sin dagvattenanslutning (servisledning) till den kommunala dagvattenledningen (tex Göteborg).

Andra kommuner grundar avgiften på hur stor hårdgjord yta en fastighet består av. Det är hårdgjord yta som inte naturligt kan ta hand om dagvatten för infiltration och finns en anslutning är det en fråga om hur mycket vatten som avleds till anslutningar. Däremot kan vissa tomter ändå mer eller mindre klara av att hantera eget dagvatten beroende på markförhållanden på platsen. I slutändan är det viktigt att mängden vatten som skapas kan i största möjliga mån tas om hand inom fastigheten och att det inte drabbar andra fastigheter negativt⁵. Det är själva grunden för att ha en dagvattenhantering i tätbebyggda områden. Det innebär ofta både en anslutning till dagvattenledning och ett visst omhändertagande av dagvatten på den egna fastigheten. En fastighet kan ha andra hårdgjorda ytor som inte är kopplade till dagvattenledning, exempelvis platsättning i trädgård, en friggebod med utkast på mark. En tumregel är då att tomtens grönyta minst ska var lika stor eller dubbelt så stor, beroende på markens möjlighet att ta hand om dagvatten från delar som inte är anslutna till dagvattenledningar.

Halmstads kommun är ett annat exempel som tar ut en tomtteavgift, men enbart upp till en storlek på 1200 kvm. Om den verkligen är lämplig kan ändå ifrågasättas då mindre tomter i allmänhet kommer att upptas av lika mycket hårdgjord yta som större tomter, men har

---

⁴ SVU rapport 2017:17 *Regnpengen*, sid 27 (sid 29 i pdf) med hänvisning till rättsfallet NJA 1971 s. 468

⁵ Uttryckt i Lag om allmänna vattentjänster (LAV) i § 6 som skydd för människors hälsa och miljön

mindre möjligheter att ta hand om eller åtminstone fördröja dagvatten på egen tomtmark (räkneexempel nedan visar hur olika tomter med olika sammansättning av markytan kan ge samma mängd sannolikhet för dagvatten trots storleksskillnad). Det sätter å andra sidan ett tak för hur stor avgift som kan tas ut för dagvatten. Den begränsar då "överdebitering" av större fastigheter i förhållande till beräknad sannolikhet för dagvatten.

Att dagvatten ska tas omhand är en samhällsbyggnadsfråga som berör många fastigheter. Det utgör ett ömsesidigt skyddsbehov för fastighetsägare i ett område. Exempelvis när Laxne skulle få utökning av bostadsbebyggelse under miljonprogrammet fick en ingenjörbyrå i Nyköping ett uppdrag att först utreda VA-behov, inklusive dagvatten, när en byggnadsplan upprättades 1972 (utredningen uppgiven som en bilaga till byggnadsplanen). Ett par gator inom det som idag är verksamhetsområdet i Laxne fick då dagvattenledningar för en begränsad del av sträckningen. Allt dagvatten mynnar sedan ut i öppna diken som slutar i sjön Klämningen. Arbetsgruppen har efterfrågat den rapporten från ingenjörbyrån men den går inte att finna på Gnesta kommun.

Fastigheter med anslutning till kommunal dagvattenledning eller äldre anslutningar av dagvatten till avloppsledning är främst ett urbant problem. Ett problem som kan komma att öka till följd av planerad förtätning av bostäder. Äldre fastigheter kan ha en koppling av dagvatten till avloppsledningar, helt enligt krav på hur det skulle byggas då. Det styrdes av krav som framkom i samband med bygglov enligt den tidens lagstiftning. Det är känt att det vid stort antal äldre fastigheter med dagvatten anslutet till avloppsledningar kan orsaka överbelastning i avloppsreningsverk. Det går emellertid inte att dra slutsatsen att det är det verkliga stora problemet i Laxne utan att samtliga källor undersöks till det som kommunen i ett senare skede döpt om till "ovidkommande vatten" i avloppsledningar. Det kan vara otäta avloppsledningar som läcker in dagvatten och i det fallet är det inte ett dagvattenledningsproblem utan avloppsledningsproblem.

Exempelvis Eskilstuna kommun uppmanar fastighetsägare som ändå ska göra om VA-anslutningar att kontakta kommunen för att se över hur det är anslutet. Gnesta kommun lastar nu problemet på de enskilda fastighetsägarna genom utformningen av dagvattenavgift och möjlig reduktion som i vissa fall kräver åtgärder från fastighetsägares sida. Anpassningsåtgärder som för vissa fastighetsägare kan vara en omöjlighet till följd av markförhållanden och med hänsyn till risk för olägenhet för egen fastighet och grannars fastigheter.

Vilket ansvar tar Gnesta för att det inte uppstår problem för grannar om en enskild fastighetsägare uppmanas av VA-verksamheten att koppla bort anslutningen till dagvattenledning för att få en reduktion?

Naturvetenskaplig/teknisk modell för beräkning av dagvattenbelastning från fastigheter

Det finns olika modeller för att beräkna hur mycket dagvatten ett område eller en fastighet bidrar med. Den som hänvisas till här är en förenklad modell som utgår från markytans

beskaffenhet. Den utelämnar exempelvis markens sammansättning och förmåga att infiltrera dagvatten och ersätter den med en schablon. Exempelvis är mark med sand bäst att infiltrera vatten och rena vatten under infiltrationen som inte är medtaget i modellen. Den sammanlagda sannolikheten för dagvatten på en fastighet baserat på de olika ytor som presenteras i modellen ska i slutändan multipliceras med en konstant på 0,013.

Modellen har ett pedagogiskt syfte för att visa att en beräkning som bygger på tomtyta för villatomter vare sig är relevant, lämplig eller rättvis fördelning av avgiften.

Hemsidan www.dimensionera.se har en sektion för beräkning av *sannolikt flöde av dagvatten*⁶. För att beräkna hur mycket dagvatten en yta sannolikt kan bidra med har olika ytor fått olika *ytkoefficienter*. Det är *ytkoefficienten* som har högst ett värde på 1,0 för hårda ytor som inte kan infiltrera vatten och därför ger hela flödet som dagvatten. Det är från hårdgjorda ytor som större mängder dagvatten produceras och förutsättningen för att det tas om hand av kommunens VA-verksamhet är att det finns kopplingar till dagvattenledningar eller diken.

Gröna ytor på en fastighet kommer i olika varierande grad infiltrera dagvatten i terrängen och kommer hur som helst fördröja flöden av dagvatten och minskar belastningen per tidsenhet. Definitionen på dagvatten medför att det är på ytan rinnande vatten och med tillägg för dränering som kopplats till kommunalt ledningsnät enligt Naturvårdsverkets definition. I övrigt förekommer markvatten på tomter som är något annat och det avser grönytor och skogsmark.

Genom att hela tomtytan av Gnesta felaktigt används i beräkningen av dagvattenavgifter kommer samtliga grönytor felaktigt antas ha samma ytkoefficient 1,0 som för asfalterade ytor, trots att den enbart gäller hårdgjord yta (asfalt, tak, plattor av olika slag). Att andra ytor kommer under vissa mer extrema omständigheter, som inte ens förekommer varje år och vissa var 100 år, kan producera dagvatten är inte skäligt eller rimligt att behandla som om det händer varje år. Sannolikheten är därför i kommunens beräkningar av hela tomtytan missvisande och oavsett typ av yta blir ytkoefficienten 1,0 oavsett typ av mark i kommunens konstruktion av taxan.

Nedan framkommer hur modellen är uppbyggd, därefter följer ett inledande exempel med en korrekt användning av modellen i förhållande till typ av yta:

Ytkoefficienter (**y** - **gamma**):

Typ av yta	Area m ²	y
Trädgårdsyta (tomt)	<1500	0,3
Grusbelagd yta	<1500	0,6
Gräsyta obehandlad mark.	<1500	0,1
Yta med tät beläggning tex tak, asfalt eller betong.	-	1,0

⁶ Dimensionera sannolikt flöde av dagvatten:

<https://www.dimensionera.se/dagvatten/sannoliktflode.php>

Hur Gnesta kommun valt att tolka Svenskt Vattens taxekonstruktion och hur den sedan slår mot fastighetsägare med stora tomter inom verksamhetsområden framkommer i ett fiktivt exempel. Den skiljer sig från de exempel som Gnesta kommun presenterat som anger små ökningarna för dagvatten som snarare är relevant för tät urban bebyggelse med små tomter. I exemplet använder föreningen den modell som presenterats ovan.

Antaganden för ett första exempel är:

Tomtarea 1500 kvm och den fördelas på de typer av underlag som förekommer på tomten:

Husets yta	100 kvm
Gräsyta obehandlad mark	700 kvm
Grusbehandlad yta	80 kvm
Trädgårdsyta	620 kvm
Asfalt	0 kvm

Modellen korrekt applicerad på tomtytans fördelning på typ av underlag ger 5,25 liter/sekund och kvadratmeter.

Rubrik	Exempel (kolumn B)	Ytkoefficient γ (Kolumn C)	Sannolikhet (kolumn B x C)
Husets yta	100	1,0	100
Gräsyta obehandlad	700	0,1	70
Grusbehandlad yta	80	0,6	48
Trädgårdsyta	620	0,3	186
Asfalt	0	1,0	0
Summa S[sannolikhet]	1500		404
Summa S x faktor 0,013			5,25 l/s kvm

Jämför ovanstående med kommunens behandling av tomtyta utan åtskillnad mellan vilka sorters ytor som förekommer på tomten (ytkoefficient 1,0 för samtliga ytor tillämpas):

Rubrik	Exempel (kolumn B)	Kommunen γ (Kolumn C)	Sannolikhet (kolumn B x C)
Husets yta	100	1,0	100
Gräsyta obehandlad	700	1,0	700
Grusbehandlad yta	80	1,0	80
Trädgårdsyta	620	1,0	620
Asfalt	0	1,0	0
Summa S[sannolikhet]	1500		1500
Summa S x faktor 0,013			19,5 l/s kvm

Förhållande mellan beräkningen av dagvatten från en tomt med Gnesta kommun och modellen korrekt applicerad är 19,5 / 5,25 (enhet är liter per sekund och kvadratmeter). Kommunen överdebiterar i exemplet för *Dagvatten fastighet* med 3,7 gånger i förhållande till sannolikheten för dagvatten i exempeltomten.

Med modellen kan en motsvarande mindre tomtyta i urban stadsmiljö (960 kvm) generera lika mycket dagvatten som en tomt på landsbygd som består av 1500 kvm tomt. Det beror på

vilken kombination av ytor som utgör den sammanlagda tomtytan. I exemplet nedan blir slutresultatet att lika mycket dagvatten genereras i urban miljö som för en tomt på landsbygden med annan sammansättning av tomtytor – båda ger 5,25 liter per sekund och kvadratmeter.

Rubrik	Exempel (kolumn B)	Ytkoefficient γ (Kolumn C)	Sannolikhet (kolumn B x C)
Husets yta	100	1	100
Gräsyta obehandlad	210	0,1	21
Grusbehandlad yta	0	0,6	0
Trädgårdsyta	525	0,3	157,5
Asfalt och stenplattor	125	1	125
Summa S[sannolikhet]	960		403,5
Summa S x faktor 0,013			5,25 l/s kvm

För exempelvis Laxneborgs del kommer stora tomter överdebiteras under politikerns förklaring att "alla ska vara solidariska" och utelämnar kravet på rättvis fördelning. Den taxekonstruktion som Gnesta kommun tillämpar räknar all tomtyta med sannolikhet för dagvatten 1,0 är för enkel för att vara riktig och kan inte anses vara en saklig och rättvis fördelning av kostnader för dagvatten mellan olika fastigheter.

Det har i många kommuner sedan länge tillämpats en enhetstaxa för dagvatten och vissa kommuner har den fortfarande kvar. Då inget rättsfall visats sig förklara den ogiltig kan den fortfarande tillämpas.

Dagvattenavgift för gata

Den andra förändrade dagvattenavgiften är för gator (Dg). Vid en svensk undersökning 2017 fanns ett par kommuner som hade valt att uttryckligen ta dagvattenavgift för boende längs gator inom verksamhetsområden. Den invändning föreningen har är att gator och vägar i detaljplanerade områden i allmänhet är skattefinansierade. Det är den som är registrerad som väghållare som ansvarar för vägens underhåll, eventuell belysning och dagvattenbrunnar eller dagvattendiken, samt eventuellt behov av rening av dagvatten.

Att ta ut någon avgift för dagvatten i någon form finns dock många exempel på och i vissa fall har det behandlats i domstol. Även i Gnesta kommun har en dagvattenavgift funnits som del av den fasta avgiften en VA-abonnent betalar.

Det betyder inte att just den av Gnesta kommun konstruerade nya taxan har prövats, inte heller att det generellt utformade taxeförslaget av Svenskt Vatten i P120 har prövats i sin helhet i domstol. Svenskt Vatten har gjort ändringar i sin taxa sedan föregående konstruktion som kallades P96. Vad som motiverar alla ändringarna framkommer inte i detalj och vissa påståenden är i grunden åsikter som inte förankrats i naturvetenskap/teknik.

Nu bryts själva dagvattenavgiften för gata ut av Gnesta kommun och ska delvis (50%) tas ut av boende, trots att det är allmän väg som är skattefinansierad. Vem som helst har rätt att använda vägen och skattefinansieringen är kopplad till allmän nytta, inte en enskilds nytta. Den senare nyttan är omöjligt att fastställa för allmän väg eller gata och därför borde rimligen behandlas inom ramen för allmän nytta och skattefinansiering.

Det finns ett antal fastigheter i Laxne som ansluter direkt till den skattefinansierade länsväg 223. På länsvägar är Trafikverket väghållare med dagvattenansvar. De fastighetsägare som hamnat på kartan inom det "generella" verksamhetsområdet får ändå en kommunal dagvattenavgift, som om dagvatten på kommunal gata gäller de fastigheterna också. De bör istället likställas med samtliga fastighetsägare längs väg 223 som inte faktureras en avgift för *dagvatten gata* eller väg.

Följande framgår i SVU rapport 2017:17 om hur verkligheten ser ut med anlagda dagvattenbrunnar och ledningar när bl.a. länsvägar anlades.

"I många fall är det väghållaren som ursprungligen har ordnat en huvudledning i gatan och från början har då antagligen enbart gatuavvattning varit inkopplad till den huvudledningen. Om den ledningen / systemet leder vattnet hela vägen till recipient och enbart en väghållares vatten leds bort via det systemet, så har givetvis väghållaren ansvar för hela sitt system (som därmed utgör väganordningar) och har inget behov av leda bort vatten via allmän anläggning. Väghållaren är därmed inte avgiftsskyldig för de delar av gator som helt och hållet avvattnas via det egna systemet."

Trafikverket har bekräftat för arbetsgruppen att det är ett antal dagvattenbrunnar utmed väg 223 inom verksamhetsområdet som leds ut i en befintlig separat dagvattenledning till Klämningen. Trafikverkets ledning för dagvatten leds vid den lägsta punkten i Laxnevägen sedan ut över en privat tomt (Ytterby 4:23) till sjön Klämningen. Det finns därför inte någon kommunal huvudman som leder bort vatten från väg 223 inom verksamhetsområdet i Laxne. I det fallet har inte Gnesta rätt att ta ut avgifter vare sig av Trafikverket eller de fastighetsägare intill vägen under Dagvatten gata.

På Lantmäteriets hemsida har information tagits ut för att se vilka de verkliga fastighetsägarna är för vägnätet. I Laxne bebyggelse (i stort) är ägaren till väg 223 varken staten eller kommunen, utan det är privatägd mark. Väg har anlagts med **vägrätt** på privata fastigheter. Lagfaren fastighetsägare är Anna Löfgren på Heby Slott 1. Vissa andra lokalgator/vägar i Laxne har fastighetsbeteckningen Ytterby 4:2 och då är kommunen fastighetsägare.

Den fråga som då uppkommer är det fastighetsägare som ska betala VA-taxa som Dagvatten fastighet så kommer även kommunen liksom andra privata ägare av mark, liksom kommunen själv behöva betala VA-avgifter för kommunala gator eller vägar. En reservation är då att Trafikverkets föregångare Vägverket anlagt väg med vägrätt och väghållaren ska hålla med avledning av dagvatten. Så är fallet med väg 223 i Laxne och då kan varken kommunen lägga kostnader på ägaren till Heby slott eller på Trafikverket. Inte

heller kan då fastighetsägare som bor intill vägen belastas med kommunala VA-avgifter eftersom kommunen inte utför tjänsten.

När Gnesta kommun tillämpar taxa för *Dagvatten gata (Dg)* används samma tomtyta som för *Dagvatten fastighet (Df)*. Det går inte att finna någon rimlig motivering till det. Det väcker följande frågor som för närvarande är obesvarade:

Hur kan samma tomtyta generera dagvatten två gånger? Svar från ett kommunalråd anser inte att det är två gånger då det är två olika avgifter, Dagvatten gata respektive Dagvatten fastighet. Det förklarar inte varför samma tomtyta används två gånger för att beräkna dagvatten på gata respektive fastighet.

Vilken tomtyta använder kommunen för att beräkna sin andel av dagvattenavgiften för väg som motsvarar den tomtyta som privatpersoner och företag får debiterad för? En taxa som ser till den hårdgjorda ytan som vägen utgör och i så fall fördela den kostnaden är en helt annan konstruktion. I och med att privatpersoner och företag får samma tomtyta använd två gånger är det en dubbeldebitering då det sker på samma beräkningsgrund.

I Laxneskogen finns ett kärr som genererar dagvatten till en gatubrunn för dagvatten. Laxneskogen är en kommunal fastighet och då uppkommer frågan vilken yta som kommunen använder för att beräkna hur mycket dagvatten skogen bidrar till? Är det hela ytan på samma sätt som privatpersoners tomter dagvatten beräknas på hela ytan av tomten?

Källor till dagvatten som tränger in i avloppsledningar

I mindre tätorter på landsbygd finns enligt uppgift från entreprenörer ofta avloppsledningar nedgrävda under dagvattendiken. När äldre otäta avloppsledningar läcker in dagvatten från diket är orsaken kopplad till avloppsledningens underhållsbehov. Att som kommunens ansvariga tjänstemän definiera problemet som ett dagvattenproblem, är att fokusera på effekten, inte orsaken. Det är därför det VA-kollektiv som har avloppsledningstjänsten som bör bekosta underhållet av läckande avloppsledningar.

I praktiken behandlas dagvatten på landsbygd i öppna diken som ibland används för flera syften, tex även för markavvattning (att särskilja från markvatten i bebyggelse). Så är även fallet i delar av Laxne där markavvattning hamnar i diken och rör under väg tillsammans med dagvatten. Allt uppsamlat vatten mynnar sedan ut i sjön Klämmingen. Laxneskogen är kommunens mark och därifrån kommer vatten från kärret som hamnar i dagvattenledning innan det övergår till öppna diken. Annat vatten orsakat av markavvattning existerade i diken som anlades långt innan Laxne fick sin nuvarande bebyggelse, i huvudsak vid utbyggnaden 1960- och 1970-tal.

Rapporten från SVU om undersökta taxor i förhållande till lagstiftning⁷

Resultatet av undersökningen SVU utförde och presenterade 2017 beskrev hur 180 kommuner **konstruerat taxor avseende kommunens avledning av dagvatten från gator och andra allmänna platser som leds bort via den allmänna VA-anläggningen**. Den visar på olika konstruktioner, **inte att samtliga** använt både *Dagvatten gata (Dg)* och *Dagvatten fastighet (Df)*. Inledningsvis beskrivs vad en rättvis taxa är (vår fetstil i font):

*”Kommunen har tillsammans med VA-huvudmannen ett ansvar att konstruera en rättvis VA-taxa på två plan. **Det ena är att den måste vara rättvis på kollektiv nivå, d.v.s. att totalt avgiftsuttag inte överstiger nödvändiga kostnader. VA-verksamheten får alltså inte gå med vinst. Det andra är att taxan måste innebära en rättvis fördelning av avgiftsuttaget mellan enskilda abonnenter och grupper av avgiftsskyldiga. Uttaget av dagvattenavgifter måste fördelas rättvist mellan de tre grupperna Df, Dg fastighetsägare (tolkat som lokalgator⁸) och Dg allmän platshållare (APH). Avgifterna måste även fördelas rättvist mellan enskilda abonnenter (inkl. APH) utifrån vilken nytta de har av tjänsterna. [fetstil tillagd]***

Vår kommentar: Notera att det som kallas Dg ovan avser **fastighetsägaren av lokalgator**, vilket i allmänhet på större tätorter antas vara kommunalt ägd mark. Det är inte fallet för samtliga vägar i ett litet samhälle som Laxne och undantag finns säkerligen på andra orter också.

Fyra olika principiella sätt att konstruera dagvattentaxor där kommunen på ett eller annat sätt ska erlägga dagvattenavgift för lokalgator, beroende på hur kommuner valt att ta ut avgifter.

- 1) Genom uttag av bruksavgift för ändamålet *Dg* (Dagvatten gata) av fastighetsägare samt av Trafikverket (statlig väghållare) och den som underhåller kommunala allmänna platser.
- 2) Genom ett kommunalskattefinansierat tillskott direkt till VA-verksamhetens budget d.v.s. det finns ett intäktslag i form av skattetillskott som täcker VA-verksamhetens kostnad för bortledning av vatten från gator och andra allmänna platser⁹.
- 3) Genom uttag av bruksavgift för ändamålet *Df* (Dagvatten fastighet) av kommunen såsom ägare av de fastigheter där de allmänna platser ligger som nyttjar den allmänna VA-anläggningen.
- 4) Genom uttag av för hög bruksavgift för något eller flera av ändamålen *Df*, spillvatten och [dricks-] vatten, så att de avgifterna täcker VA-verksamhetens kostnad för bortledning av vatten från gator och andra allmänna platser

SVU-rapportens kommentarer till punkterna:

---

⁷ SVU-rapport 2017:17, Kap 7.1

⁸ Det framgår av sid 51 (sid 53 i pdf) i SVU 2017:17, Kap 7.1

⁹ Allmän plats är enligt Plan och Bygglagen följande: en väg, en park, ett torg som enligt detaljplan är avsett för ett gemensamt behov

Punkt 1 och 2 har förutsättningar att stämma överens med bestämmelser i vattentjänstlagen, men måste studeras närmare. *Vår slutsats är:* att punkt 1 medför att Gnestas VA-tjänst för dagvatten INTE kan debiteras Trafikverket i Laxne för väg 223 och då inte heller fastighetsägare längs den vägen (behandlades i texten sid 12).

Finansiering enligt **punkt 3** rekommenderas inte i SVU-rapporten. Skälet är att **kommunen blir avgiftspliktig för hela kostnaden för bortledning av dagvatten från alla gator och vägar, såväl på lokalgator som från de av Trafikverkets vägar som ligger på fastigheter som ägs av kommunen.**

Finansiering enligt **punkt 4** strider mot bestämmelserna i Vattentjänstlagens § 30.

Vår kommentar i granskningen: det är inte enligt någon av dessa punkter som Gnesta konstruerat taxan, utan en märklig hybrid. Kommunen tar ut avgift av sig själv numera åtminstone för Dagvatten gata, vilket den inte gjort tidigare, MEN den anser sig inte själv vara ensamt avgiftsskyldig utan för en del vidare till andra privata fastighetsägare. Det är privata fastighetsägare som redan har påförts en avgift i egenskap av fastighetsägare genom att punkt 3 använts åtminstone i förhållande till privata fastighetsägare.

I rapporten av SVU framgår i kap 9.6 som är ett exempel att tomtyteavgiften inte avser bostadsfastigheter, utan de fastigheter som rubriceras "annan fastighet"¹⁰. Det har Svenskt Vatten frångått i taxeförslaget P 120 och väljer i det generella taxeförslaget att låta det tillämpas även på bostadsfastigheter.

Två stycken från SVU 2017:17 Regnpenge citeras här med hänvisning till lag och proposition:

"Miljöbalken säger att utsläpp av avloppsvatten (vilket inkluderar dagvatten och dränvatten) får inte ske så att det orsakar störning eller olägenhet för omgivningen. Därför måste behovsrekvisitet anses vara uppfyllt i alla de situationer där det kan bedömas att dag- och dränvattnet skulle orsaka olägenhet för en granne eller tredje man om det inte leddes bort genom den allmänna VA-anläggningen. Behovet ska avgöras på objektiv grund, vilket innebär att huruvida det finns ett behov eller ej ska baseras på naturvetenskapliga och tekniska fakta."

Ovanstående tillämpas i förhållande till behov av att **anlägga ledningar** för att avleda dagvatten. Vidare hänvisar 2017:17 till Propositionen för LAV:

"I propositionen till LAV står dessutom: "För att miljöskyddsrekvisitet skall anses vara uppfyllt krävs att det kan förväntas att den allmänna VA-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön." Enbart det faktum att vattnet som regnat ner på en viss yta bortleds genom den allmänna VA-anläggningen räcker alltså inte för att ytan ifråga ska vara avgiftspliktig, utan dessutom måste den allmänna VA-anläggningen vara ordnad och fungera så att den förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön. För att bedöma avgiftsplikten kan man tänka så här: Hur

---

¹⁰ SVU rapport 2017:17, Kap 9.6, sid 65

hade det sett ut här om den allmänna VA-anläggningen inte fanns? Vart hade då vattnet från den aktuella ytan hamnat och skulle det i så fall innebära någon påtaglig olägenhet för miljön/omgivningen/granne, en olägenhet/störning som nu avhjälpas tack vare att den allmänna VA-anläggningen finns?

Att döma av hur frågan har behandlats i hänvisad litteratur har kommunen inte gjort rätt. För det första måste förhållanden granskas av huvudmannen (Gnestas VA-verksamhet) och också se till de alternativ som är lämpliga enligt SVU-rapporten 2017:17 *Regnpengen* och enligt Statens Offentliga Utredning 2018:34. För det andra har Svenskt Vatten omotiverat infört nya begrepp och tillämpningar samt bryter mot vad som är lämpligt tekniskt och naturvetenskapligt enligt modeller. Skulle det i slutändan ses som för komplicerat för att modeller ska bli rimliga och lämpliga är kanske en enhetstaxa att föredra vilket andra kommuner fortfarande tillämpar.

Förslag i SVU-rapporten på att utveckla VA-taxan så att den stödjer hållbar dagvattenhantering

I kap 12 i SVU-rapporten behandlas förslag på att utveckla VA-taxan så att den stödjer hållbar dagvattenhantering. Där framhålls att *”det är förenat med en hel del svårigheter att använda VA-taxan som styrinstrument för att nå en mer hållbar dagvattenhantering”*.

”Sannolikt är det effektivare och mer framgångsrikt att använda en eller flera andra metoder som står till buds, såsom skapa dagvattenhanteringsplan och grupper som jobbar över förvaltningsgränserna, styr via detaljplanbeslut, ställa krav vid bygglovsgivning o.s.v.” Det sägs i rapporten att det i och för sig inte utesluter att avgifter kan användas.

Bortsett från förslag i rapporten om vissa mindre reduktioner för olika redan befintliga konstruktioner på fastigheter, eller nytilkomna ändringar finns en tydlig hänvisning till när **fastighetsägare respektive väghållare** tar hand om **allt** dag- och dränvatten inom sin fastighet respektive vägområdet gäller följande: **Ingen avgift för Dagvatten fastigheter respektive Allmän Platshållare (APH).**

Definitionen av Dagvattentjänster för APH finns i SVU-rapporten, sid 3:

Dagvattentjänster för allmän platshållare, omfattar dagvattentjänster för huvudgator, genomfartsleder och andra större allmänna platser som inte finns för ett lokalt behov, finansieras genom VA-avgift för APH enligt LAV §27

Fasta avgifter

Tidigare fanns redan innan den nya taxekonstruktionen trädde i kraft 2023-07-01 en fast avgift i VA-taxan. Den skulle då täcka kostnader för både dricksvatten, avloppsvatten och dagvatten i förhållande till de tjänster som kommunen tillhandahöll. Utöver det tillkom en rörlig avgift som skulle täcka kostnader för framtagande och leverans av dricksvatten samt avlopp. Exempelvis skulle inte den som har egen brunn inom ett verksamhetsområde betala andelen fast avgift som föll på dricksvatten.

I P96 lade Svenskt Vatten till något som kallades lägenhetsavgift. Den motiverades då av att ett flerfamiljs bostadshus kunde fördela den fasta avgiften per fastighet på många hushåll, medan det inte gick att fördela på flera hushåll för ett en-familjs bostadshus som också betalade en lika stor fast avgift. Det skulle därför bli *rättvisare* att det tillkom en lägenhetsavgift för flerbostadshus.

I P120 har lägenhetsavgift döpts om till *bostadsenhetsavgift*, men påstås i Svenskt Vatten taxa P120 inte ändra något i sak. Ser vi till Gnesta kommuns nya taxekonstruktion stämmer inte det. Ett flerfamiljs bostadshus betalar avgift per bostadsenhet, samt att den fasta fastighetsavgiften kvarstår. En en-familjs bostadshus betalar både fast avgift och bostadsenhetsavgift. Det som i P96 skulle göra det rättvisare, är nu logiskt återigen orättvist genom att bostadsenhetsavgiften drabbar bostäder oavsett en-, två- eller flerfamiljshus. Ett rimligt alternativ hade varit att ta bort den fasta avgiften och i så fall ha en bostadsenhetsavgift för bostäder. Dock med reservation för den aktuella konstruktionen som Gnesta kommunfullmäktige beslutat om:

Gnesta kommun använder ytan av byggnader för att beräkna hur den nya bostadsenhetsavgiften ska debiteras. En bostad eller i vissa fall en blandad verksamhet med bostad kan debiteras flera avgifter där summan av fasta avgifter vida överstiger kostnaden för förbrukningen av vatten flera gånger.

VA-enheten har inte visat att det är en rimlig fördelning då fastigheter med nästintill ingen vattenförbrukning debiteras orimliga fasta avgifter i förhållande till sin förbrukning. Det är i slutändan tjänsten som abonnenter värderar i förhållande till användning av vatten, avlopp respektive dagvatten.

Anledningen till att kommunen använder yta på byggnaden och delar upp den i flera bostadsenheter framgår inte för arbetsgruppen vid granskningen. Logiken i konstruktionen har inte redovisats.

Bristande logik när avgifter rättfärdigas

Föregående visar på en bristande logik i kommunens ståndpunkter och det blir med rätta sett som orättvist av invånare. Enligt lagen finns inget hinder för att helt skattefinansiera all VA-verksamhet. Sannolikt är ändå en blandning av avgifts- och skatteuttag en bra och i vissa avseenden nödvändig lösning, men när politiker påstår att allt måste avgiftsfinansieras har verklighetsbeskrivningen tillrättalagts. De bortser då från att taxekonstruktionen varken är skälig eller riktigt beskriven. I praktiken ska kommunen numera enligt uppgift debitera sig själv för dagvatten på allmän platsmark (även kallat Allmän Platshållare – APH) och det betalar skattekollektivet hur som helst. Däremot har kommunen inte gjort det tidigare, men då kan det praktiskt lösas genom ett budgeterat underskott (eller mer riktigt behandla det som ett skattetillskott enligt punkt 2 ovan). Ett underskott i VA-budgeten har antytts vara felaktigt och att VA-kollektivet ska betala allt. Det är en missvisande beskrivning som inte är det minsta transparent för VA-kollektivets abonnenter.

Det som dessutom är oklart är hur kommunen debiterar sig själv för en andel i Dagvatten *gata*, då privata fastighetsägare faktureras för storleken på egen tomt även avseende *Dagvatten gata*. Det betraktas av privata fastighetsägare som dubbelt uttag av samma sak. Fråga: **Vilken tomtyta använder då kommunen i sin beräkning av egna fastigheter och för allmän plats (inkl. gata)?**

Alla privatpersoner och företag kommer via sin faktura också få betala moms som tillkommer på VA-avgifter och sedan överförs till staten. Till skillnad från skattefinansiering som **inte** innebär ett påslag om 25% för moms. Kommunen betalar dock inte moms även om den fakturerar avgiften till egna enheter.

Påståendet att VA ska finansieras helt av VA-kollektivet är i hög grad ett politiskt ställningstagande och retorik, utan hänsyn till vad som är lagligt, relevant, lämpligt och rättvist. Kommunen får heller inte ta ut avgifter i förskott om det saknas finansieringsplaner som VA-kollektivet ska kunna ta del av. Kommunen har varken undersökt behovet av ändrad dagvattenhantering i Laxne eller skapat en finansieringsplan innan den nya taxan sjösattes.

Tidigare framgick emellertid från tjänstemän att taxan höjdes under 2023 för det underskott som uppkom under 2022 i VA-avgifter. Men det saknas en del i den beskrivningen då kommunen i bokföringen rättade tidigare redovisningsfel som gick åt motsatt håll, samt att kommunen inte betalat sina egna avgifter för allmän plats genom internfakturerering (eller uttryckliga skattetillskott). Det är då fullt rimligt med ett budgeterat underskott i VA-budgeten för den kommunala andelen så länge den inte debiterat sig själv. Det hela är en kanhända smaksak om hur man gör det och genom budgeterade underskott behöver kommunen inte administrera internfakturering. Däremot ska kommunen ta sin skäliga andel av kostnaden för avledning av dagvatten på lokalgator och allmän plats. Det går inte att komma undan att det i så fall är skattemedel.

Dessutom kan det olämpliga belysas att ta ut avgifter av befintliga VA-kollektiv när utbyggnad sker för behov av i framtiden tillkommande befolkning. Det nämner varken kommunala tjänstemän eller politiker i dialogen. Behovet av nytt vattenreningsverk i Gnesta centralort är en följd av den av politiker planerade bostadsutbyggnaden på centralorten, men som fick senareläggas till följd av otillräcklig vattenförsörjning. Utbyggnaden i Gnesta centralort stoppade länsstyrelsen i väntan på ny dricksvattenförsörjning. Det är ett problem för centralorten som inte berör "satellitorterna" Björnlunda, Stjärnhov eller Laxne.

Enligt uppgifter arbetsgruppen fått av en politiker är läckaget av dricksvatten från kommunala ledningar runt 40% (det är en hög siffra som bör bekräftas eller tillrättaläggas av VA-enheten). Det är en avsevärd andel renat dricksvatten som då VA-kollektivet betalar för men som inte kommer någon till nytta. Arbetsgruppen har inte sett någon fördelning av vattenförluster per verksamhetsområde. I nuläget när utbyggnad av bostäder inte kan ske i väntan på ny dricksvattenförsörjning, framstår därför ett alternativ att laga ledningsnätet för dricksvatten. Med nuvarande plan ska nytt vattenreningsverk byggas i centrala Gnesta för

åtskilliga hundra miljoner (budgeterade kostnader håller sannolikt INTE enligt uppgift från politiker).

Kommunens inställning, både vad som sagts av politiker och tjänstemän, är att VA-kollektivet måste ta kostnader solidariskt över samtliga verksamhetsområden. Det är tvärtom enligt lagen tillåtet att ha särtaxor. Särtaxor om kostnaden för en VA-tjänst inom ett verksamhetsområde är avsevärt lägre än i andra verksamhetsområden. Oavsett om det idag enligt uppgift skiljer lite mellan verksamhetsområden kan det inte tas som intäkt att det fortfarande är så efter uppbyggnad av det nya vattenreningsverket i Gnesta.

Upphovet till en förändrad taxekonstruktion för dagvatten

Gnesta kommun fick idén till den nya dagvattentaxan baserad på tomtstorlek från branschorganisationen *Svenskt Vatten*. Den är en i raden organisationer som är en intresseorganisation som delvis agerar som om det är en myndighet, även kallat hybridmyndighet. Svenskt Vatten fungerar också som en lobbyorganisation. Det är för närvarande en kommunpolitiker (M) som är ordförande i Svenskt Vatten. Svenskt Vatten ger lika lite medborgarinsyn som i Föreningen Sveriges Arbetslöshetskassor och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Föreningen Laxnegården har egenhändigt bekostat inköp av Svenskt Vattens taxeförslag P120.

Det fanns tidigare i **anläggningsavgifter** en avgift vid nybyggnation (som även kan påverka tidigare bebyggda områden) som beräknades på tomtyta. Det tillkom senare rättsfall som begränsade hur mycket tomtytan fick påverka avgiften. Det sättet att beräkna avgiften har sedan olyckligtvis i P120 överförts till generella brukaravgifter, vilket är något helt annat än exempelvis obebyggda tomter (annan fastighet). Enligt citerat exempel ovan avsåg tomtyteavgiften INTE bostadsfastigheter, utan *annan fastighet*.

Den föregående Vd:n för Svenskt Vatten skrev för en tid sedan en debattartikel där han lobbade för en privatisering av VA-tjänster likt den i England som genomfördes under Margaret Thatchers regeringstid. I det fallet kom landets vattentjänstproduktionsföretag efter hand att ägas av fonder och riskkapitalister där vinst är drivkraften. Trots att allmänna VA-anläggningar i svensk lag drivs enligt självkostnadsprincipen¹¹ (uttryckt i lag som *nödvändiga kostnader*) och därför existerar som gemensamhetsanläggningar eller allmänna (kommunala) anläggningar. Resultatet för England är att den privatiserade vattentjänstverksamheten i flera fall är en katastrof sett till konsekvenserna där ledningsnäten fortfarande till stor del består av kombinerade avlopp och dagvattenledningar. Under tiden har miljardbelopp (i brittiska pund) tagits ut i utdelningar av internationella fonder som ägare till privatiserade VA-verksamheter. Under tiden finns ett ledningsnät som förfaller, samt frekvent bräddning av avlopp som sker i vattendrag.

---

¹¹ Avser § 30 i Lag om Allmänna Vattentjänster. Det har prövats i ett rättsfall (då Statens VA-nämnd var en instans): [Beslut 2013-10-24, BVa 84 \(domstol.se\)](#). Kort sammanfattning: [§ 30 - Självkostnadsprincipen - Sveriges Domstolar](#)

Den nuvarande Vd:n för Svenskt Vatten har gjort lite försiktigare uttalanden, men går så långt som att avgifter och inte skatt ska finansiera VA-tjänster. Tvärtom finns det anledning att inte utesluta skattefinansiering för vissa delar permanent (i sin helhet eller delvis för skattefinansierade gator, vägar och allmän plats) eller temporärt (vid utbyggnad där kommunen är huvudman). Lobbying från Svenskt Vatten avser att få oss invånare att acceptera en gradvis förskjutning i vår uppfattning om hur VA-verksamhet ska bedrivas och betalas avgift för.

För kommunpolitiker som vill maximera avgiftsintäkter men med oskälig fördelning återstår för invånare att antingen betala oskäliga / orättvist fördelade kostnader, eller driva saken till domstol om kommunföreträdare inte lyssnar. Frågan ska inte vara politisk trots att kommunfullmäktige fastställer ABVA och avgifter – VA-verksamheten är att likställa med en förening / gemenskapsanläggning.

Det har också antytts att det går att förhandla med kommunen om avgiftens storlek. Det är inte så avgifter behandlas i gemensamhetsanläggningar vare sig de drivs i det allmännas regi eller samfälligheter. Att det inte sker individuell förhandling har bekräftats av tjänstemän. Den frågan som bör väckas är existensen av ett kollektivt intresse som finns i kommunen för gemensamma verksamheter. Det ska vara rimliga, rättvisa och lämpliga avgifter i taxor. Det gäller samtliga invånare, fritidsboende, företag och föreningar kollektivt.

Bostadsenhetsavgiften

Utöver den fasta avgift som sedan tidigare fakturerats abonnenter för VA-tjänster tillkom en ny fast avgift per 2023-07-01. Den nya generella *bostadsenhetsavgiften* är ett nytt begrepp av Svenskt Vatten. Svenskt vatten kallade den tidigare *lägenhetsavgift*. Den nya bostadsenhetsavgiften avser de två VA-tjänsterna dricksvatten och spillvatten, liksom den andra fasta (grund-) avgiften per fastighet i nuvarande utformning. Tidigare fanns i Svenskt Vattens taxeförslag (P96) en s.k. **lägenhetsavgift för flerfamiljshus**. Flerfamiljshus har annars samma fasta (grund-) avgift som enfamiljshus då den var grundad på fastigheten. Den fasta lägenhetsavgiften skulle då avspegla nyttan för varje hushåll i flerfamiljshus eftersom de var många fler hushåll än i ett enfamiljshus och därför också en avsevärt högre förbrukning per fastighet.

Lägenhetsavgiften ersattes i Svenskt Vattens senaste taxeförslag med en bostadsenhetsavgift. I P96 motiverades lägenhetsavgiften med att den bättre speglade nyttan av dricks- och spillvatten i flerbostadshus då utgår från hushåll. Nu tillämpar Gnesta både en fast (grund-) avgift per fastighet för enbostadshus med tillägg för att de dessutom ska betala en bostadsenhetsavgift. Samtidigt har den tidigare uttagna dagvattenavgiften brutits ut från den fasta (grund-) avgiften per fastighet som nu enbart avser dricks- och spillvatten (avlopp i äldre betydelse). Det är därmed i praktiken två fasta avgifter som avser samma sak, men som drabbar enfamiljshusen hårdare. Det har inte motiverats hur en enfamiljs-bostadshus skulle ha större nytta av en och samma vattentjänst än en flerfamiljsfastighet.

Den fasta bostadsenhetsavgiften används på ett vidare sätt än lägenhetsavgiften. För det första betalar abonnenter i enfamiljshus också en bostadsenhetsavgift utöver den tidigare fasta avgiften. De drabbas då dubbelt av fasta avgifter, men bär den tidigare fasta avgiften ensamt i hushållet. Till skillnad från flerfamiljshus som kan fördela den fasta (grund-) avgiften (som funnits länge) på samtliga hushåll. Det är omotiverat att ha kvar den fasta avgiften, som höjts trots att dagvatten brutits ut, och lägga till en ny fast avgift i form av bostadsenhetsavgift. Numera avser både den fasta avgiften liksom bostadsenhetsavgiften samma tjänster och är en dubbeldebitering av samma sak. Båda avgifterna avser tjänsterna dricksvatten och spillvatten (avlopp i traditionell betydelse).

För det andra har begreppet bostadsenhetsavgift vidgats genom att kommunen använder sig av "bostadsenhetskvivalenter". Det betyder att lokaler som inte är bostäder också kommer att faktureras "bostadsenhetsavgift" men har döpts till *lokalavgift*. Det finns begränsning i ytan för vad en enda bostadsenhetsavgift ska täcka, vilket medför att en fastighet får fler fasta bostadsenhetsavgifter när ytbegränsningen överskrids. Laxnegården är en fastighet som till större delen är en föreningslokal, men har en uthyrd lägenhet på övervåningen. Föreningen betalade inledningsvis en bostadsenhetsavgift och två lokalavgifter, trots att föreningslokalen har låg förbrukning av vatten. Numera är det en bostadsavgift och en lokalavgift, trots att den verkliga förbrukningen av dricksvatten är som en enfamiljs bostadsfastighet.

I exempelvis Halmstads kommun tillämpas bara en avgift som **baseras på huvudsakliga användningen av lokalen**, antingen bostad **eller** lokal för föreningen/företag. Ingen dubbeldebitering sker därför i Halmstads kommun.

Det kan vara företags- eller föreningslokaler som är större än en normal bostad, men har betydligt lägre vattenförbrukning än bostäder. Lokalinnehavaren betalar i Gnesta ändå flera "bostadsenhetsavgifter" p.g.a. att lokalyta används som grund för avgiftens beräkning. Sambandet mellan lokalyta och vattenförbrukning (och den därtill kopplade avloppsreningsbehovet) är därför mycket svagt eller nästintill obefintligt för en del lokaler. En sådan taxekonstruktion är omotiverad.

Kopplingen till nytta med tjänsten frikopplas då från nytta uttryckt som den faktiska förbrukningen av dricksvatten och avloppsrening. Det är den verkliga tjänsten som abonnenten är intresserad av i slutändan. Den betraktas då med rätta av enskilda som en beskattning förklädd som "avgift" eftersom den inte är kopplad till nyttan av tjänsterna. Lokalinnehavaren får då det tvivelaktiga nöjet att betala dyrt för att ha en anslutning till VA, oavsett nyttan och verkligt volymbehov av tjänsten.

Underhållsbehov för VA eftersatt i decennier

Att det finns underhållsbehov av VA-ledningsnät och tex nytt avloppsreningsverk i Gnesta finns knappast något tvivel om i kontakt med politiker och tjänstemän. Frågan är om nya påhittade taxekonstruktioner som ska maximera VA-intäkterna är skäliga och rättvist fördelade? Gnesta kommun kommer också behöva använda sig av lån i form av

kommunobligationer för att medfinansiera exempelvis nytt vattenreningsverk. Det "lånet" kommer förnyas med tiden genom nya obligationer, minus den del som kan amorteras. En kommunobligation kan användas för att sprida kostnaden och avskrivningen av anläggning över tiden. Under tiden uppkommer räntekostnader som kommer att betalas genom VA-kollektiven. Frågan är om den kostnaden ska spridas över samtliga verksamhetsområden, även de som har lokala allmänna reningsverk?

Att behandla dagvatten som en resurs

Naturvårdsverket ser också dagvatten som en resurs, utom när det är förorenat eller orsakar skador som tex erosion och översvämning. I det fall det är förorenat dagvatten betraktar Naturvårdsverket det också som avloppsvatten. Sannolikt är det **icke förorenat** dagvatten på mindre tätorter om det samtidigt är i avsaknad av enskilda lokala föroreningskällor. Enskilda föroreningskällor kan enligt Naturvårdsverket med fördel åtgärdas lokalt på platsen, istället för generellt i dagvattenreningsverk som annars kan användas om det är förorenat dagvatten.

Naturvårdsverket betraktar både dagvatten och markvatten som **resurs**. Det blir då obegripligt för abonnenter hur *dagvatten* i den använda taxekonstruktionen enbart blir behandlat som ett problem. Kommunen skiljer inte på dagvatten och markvatten där mark förvisso kan bli "övermättad" under kortare perioder och då generera dagvatten som avrinner på ytan.

Omvänt skulle istället fastighetsägare med stor grönyta erhålla betalning från kommunen under de perioder då markvatten bildas och tidvis bidrar till att även grundvatten bildas i förlängningen. Ju större tomtyta som består av grönyta, desto större kan det positiva bidraget bli från den enskilda fastighetsägaren. Det bestraffas istället med avgiftens utformning. Vid en fråga till tjänstemän vad målet var för kommunen att ta ut en hög avgift för dagvatten, men (teoretisk) möjlighet till reducerad taxa, är svaret att i stort sett eliminera dagvatten. Det framstår som en omöjlighet i synnerhet som även markvatten behandlas inkonsekvent som dagvatten i varje läge. Den står i kontrast till en av föreningen skriftligt retoriskt ställd fråga på mötet i kommunfullmäktige:

Kan fastighetsägare hårdgöra all yta på tomten för att få valuta för pengarna i dagvattenavgift och räkna med att kommunen klarar av att ta hand om det? - Svaret blev att kommunen då bygger ut dagvattennätet.

Det visar att utformningen av taxan är kontraproduktiv, men det ska då sägas att utformningen av reduceringen av dagvattentaxan inte var presenterad. Den reduceringen är emellertid i nuvarande utformning obegripligt utformad. Abonnenter förutsätts också använda kommunens e-tjänster för att ansöka om reducerad dagvattentaxa. Trots att samtliga abonnenter inte har tillgång till dator eller smartmobil.

Positivt är att tjänstemän i Gnesta utlovat att prover ska tas på dagvatten för att kontrollera om det medför föroreningar. Dagvatten kombinerat med markavvattning rinner nu ut i sjön

via diken och kontroll ska ske att det inte försämrar vattenkvaliteten i Klämningen. Sjön har idag god ytvattenstatus enligt länsstyrelsen.

Sammanfattning av granskningsrapporten om VA-taxor i Gnesta

Rapporten, framtagen av en arbetsgrupp startad av Föreningen Laxnegården, kritiserar Gnesta kommuns förändrade VA-taxor som infördes den 1 juli 2023 och senare införda marginella ändringar. Huvudpunkterna i granskningen är:

1. **Lagbrott och orimlig taxa:** Kommunens nya avgiftsstruktur bedöms ignorera lagkrav enligt Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) och vissa rättsfall. Avgifterna anses vara tekniskt och juridiskt felaktiga samt ekonomiskt orättvisa, där vissa fastighetsägare överdebiteras kraftigt, exempelvis upp till 3,7 gånger för dagvatten på egen fastighet. Dessa fastighetsägare debiteras därefter en gång till för samma fastighetsyta, men då kallat Dagvatten gata.
2. **Bristande transparens:** Kommunen uppfyller inte sin informationsplikt, och abonnenter får begränsad insyn i hur avgifterna beräknas och implementeras. Likaså är kommunens reducering av dagvattentaxa för fastigheter som själv tar hand om dagvatten obegripligt utformad.
3. **Felaktiga avgiftsmodeller:**
  - Dagvattenavgifter för fastigheter beräknas baserat på tomtyta (fastighetsyta), vilket blandar ihop hantering av hårdgjorda ytor och grönytor på ett vetenskapligt inkorrekt sätt.
  - Avgifter för dagvatten från länsväg läggs på abonnenter trots att dessa bör hanteras via skattemedel, eftersom vägarna är allmänna och ofta ansvaras för av Trafikverket. Likaså kommunal väg som saknar anordning för dagvattenhantering.
4. **Tekniska avvikelser:** Flera fastigheter saknar anslutning till kommunala VA-system för dagvatten men faktureras ändå för dagvattentjänster. Det påpekas också att äldre ledningssystem kan orsaka inläckage av dagvatten till avloppsnätet, vilket inte adresseras adekvat.
5. **Förslag och kritik:**
  - Rapporten föreslår en omarbetning av taxekonstruktionen för att göra den rättvisare och mer hållbar.
  - Det efterfrågas en oberoende granskning av kommunens VA-taxor.

Föreningen föreslår att kommunen överväger alternativa avgiftsmodeller som baseras på faktiska behov och rättvisa principer, med särskilt fokus på tekniska och naturvetenskapliga grunder.

Arbetsgruppen för VA-taxor genom Föreningen Laxnegården, 2024-11-21

Lennart Anglered, Philippe Thibault, Ingemar Johansson och Tyrel Jonsson